

**DET EUROPEISKE CHARTER
FOR
LIKESTILLING
MELLOM
KVINNER OG MENN
I LOKALSAMFUNNET**

Et charter for Europas lokale og regionale myndigheter, som vil forplikte seg til å benytte sin myndighet og samarbeidspartnere for å oppnå større likestilling for innbyggerne

Utarbeidet og fremmet av
European Council of Local and Regional Authorities

INNLEDNING

Det europeiske charteret for likestilling mellom kvinner og menn i lokalsamfunnet er rettet til kommunale og regionale styresmakter i Europa, som inviteres til å undertegne det, til å støtte formelt og offisielt prinsippet om likestilling mellom kvinner og menn og til å iverksette sine forpliktelser i henhold til charteret innefor sitt geografiske område.

For å bidra til realisering av disse oppgavene, forplikter hver signatar seg til å utarbeide en Handlingsplan for likestilling, der man definerer egne prioriteringer, handlinger og ressurser for dette formål.

I tillegg forplikter signatøren seg til å samarbeide med alle institusjoner og organisasjoner i sitt område med det formål å fremme oppnåelse av reell likestilling i praksis.

Charteret ble utarbeidet innenfor rammen av et prosjekt (2005-2006) i regi av Council of European Municipalities and Regions (CEMR) sammen med et stort antall samarbeidspartnere, oppført nedenfor. Prosjektet fikk støtte fra Europakommisjonen gjennom det 5. Handlingsprogrammet for likestilling mellom kvinner og menn.

• • •

Likestilling mellom kvinner og menn er en grunnleggende rettighet for alle og er av umistelig verdi i ethvert demokrati. For å kunne virkeliggjøre denne rettigheten, må den ikke bare bli anerkjent ved lov, men må også brukes effektivt på alle områder: politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle.

Til tross for tallrike eksempler på formell anerkjennelse og på at det er gjort fremskritt, er det fremdeles ikke i realiteten likestilling mellom kvinner og menn i dagliglivet. Kvinner og menn har ikke samme rettigheter i praksis. Sosiale, politiske, økonomiske og kulturelle ulikheter eksisterer fortsatt, for

eksempel lønnsforskjeller og underrepresentasjon i det politiske liv.

Disse ulikhetene er et resultat av sosiale tankemodeller som bygger på utbredt stereotypisering innen familien, skolen, kulturlivet, mediene, arbeidslivet, samfunnets organisering... Det finnes mange områder der det er mulig å handle hvis man inntar en ny holding og gjennomfører strukturelle endringer.

Kommunale og regionale myndigheter er de politiske nivåene som står nærmest folket og som har de beste forutsetninger for å forhindre at ulikhetene fortsetter og øker og for å arbeide for et virkelig likestilt samfunn. Gjennom sin forvaltningsmyndighet og i samarbeid med alle de lokale aktørene kan de gjennomføre konkrete handlinger for å fremme likestilling mellom kvinner og menn.

Nærhetsprinsippet er dessuten spesielt viktig for den praktiske iverksettelsen av kvinners og menns rett til likeverd. Dette prinsippet gjelder for alle styringsnivåer – europeisk, nasjonalt, regionalt og lokalt. Selv om Europas kommunale og regionale forvaltningsorganer har en rekke forskjellige ansvarsområder, kan og må de alle spille en positiv rolle i arbeidet for å fremme likestilling på måter som vil få praktiske konsekvenser for innbyggernes hverdag.

Tett knyttet til nærhetsprinsippet finner vi prinsippene for lokalt og regionalt selvstyre. Europarådets Charter for kommunalt selvstyre fra 1985, undertegnet og ratifisert av et stort flertall av Europas stater, understreker de *”lokale myndigheters rett og evne til så langt loven tillater, på eget ansvar og i lokalbefolkningens interesse, å regulere og administrere en betydelig del av de offentlige anliggender.”* Å iverksette og fremme retten til like rettigheter må stå i sentrum for begrepet kommunalt selvstyre.

Lokalt eller regionalt demokrati må gjøre det mulig å velge de mest hensiktsmessige løsningene når det gjelder konkrete sider ved

hverdagslivet, som for eksempel bolig, sikkerhet, offentlig transport, arbeidsliv eller helse.

Kvinnens fulle deltagelse i utvikling og realisering av kommunal og regional politikk vil dessuten føre til at det blir tatt hensyn til deres livserfaringer, kunnskaper og kreativitet.

Dersom vi skal skape et samfunn som bygger på likestilling, er det av avgjørende betydning at kommunale og regionale forvaltningsorganer fullt ut tar kjønnsdimensjonen i betraktning i sin politikk, organisasjon og sine handlinger. Og i dagens og morgendagens verden vil reell likestilling mellom kvinner og menn også være nøkkelen til økonomisk og sosial fremgang – ikke bare på det europeiske eller nasjonale nivå, men også i våre regioner, byer og lokalsamfunn.

CEMR og Rådets komité av folkevalgte kvinnelige representanter for kommunale og regionale myndigheter har i mange år aktivt støttet likestilling mellom kvinner og menn på lokalt og regionalt nivå. I 2005 lanserte CEMR et konkret verktøy for kommunale og regionale myndigheter i Europa: "Den likestilte byen". Ved å identifisere gode eksempler fra visse europeiske byer og kommuner, representerer "den likestilte byen" en metodikk for å gjennomføre politiske programmer for likestilling mellom kvinner og menn på lokalt og regionalt nivå. Dette charteret bygger på dette arbeidet.

Kommunenes og regionenes rolle i arbeidet for å fremme likestilling ble bekreftet i IULAs (Det internasjonale forbundet for lokale myndigheters) verdenserklæring om "kvinner i kommunal forvaltning", vedtatt i 1998. Den nye verdensorganisasjonen, "United Cities and Local Governments" (forente byer og kommuner), har likestilling mellom kvinner og menn som ett av sine hovedmål.

[FORTALE]

CEMR, som representerer europeiske kommuner og regioner, i samarbeid med følgende partnere:

Union of Cyprus Municipalities

Association of Basque Municipalities

Ayuntamiento de Cartagena

Ayuntamiento de Valencia

Association of Finnish Local and Regional Authorities

French Association of CEMR (AFCCRE)

Maison du Temps et de la Mobilité (Belfort)

Municipality of Saint-Jean de la Ruelle

Hungarian National Association of Local Authorities (TÖOSZ)

AICCRE Federazione Toscana

Union of Towns and Communities of the Czech Republic (SMO C`R)

Association of Polish Cities (ZMP)

Italian Association of CEMR (AICCRE)

National Association of Municipalities of the Republic of Bulgaria (NAMRB)

Union of Towns and Communes of Luxembourg (SYVICOL)

Spanish Federation of Municipalities and Provinces (FEMP)

German section of CEMR (RGRE)

Som minner om at Det europeiske fellesskapet og Den europeiske union bygger på grunnleggende rettigheter og friheter, herunder fremme av likestilling mellom

kvinner og menn, og at europeisk lovgivning har vært grunnlaget for de fremskritt som er gjort på dette området i Europa;

Som minner om det internasjonale rettslige rammeverket for FNs menneskerettigheter, og spesielt Verdenserklæringen om menneskerettigheter og Konvensjonen om å avskaffe alle former for diskriminering mot kvinner, vedtatt i 1979;

Som understreker Europarådets viktige bidrag til fremme av likestilling mellom kvinner og menn og kommunalt selvstyre;

Som anser at likestilling mellom kvinner og menn forutsetter at det finnes en vilje til å løse følgende tre komplementære oppgaver for å oppnå dette, nemlig å avskaffe direkte ulikheter, å avskaffe indirekte ulikheter og å skape et politisk, rettslig og sosialt miljø som kan støtte en proaktiv utvikling mot et demokrati der alle har like muligheter;

Som beklager at den manglende overensstemmelsen mellom en lovfestet anerkjennelse av retten til likestilling og reell praksis fremdeles består;

Som anser at i Europa spiller kommunale og regionale myndigheter, og må spille, en avgjørende rolle for sine borgere og innbyggere når det gjelder å realisere retten til likestilling, spesielt mellom kvinner og menn, innenfor alle ansvarsområder;

Som anser at en balansert deltakelse og representasjon av kvinner og menn i beslutningsprosesser og ledende stillinger er nødvendig for demokratiet;

Som henter inspirasjon til vår opptreden spesielt fra Konvensjonen om avskaffelse av all diskriminering mot kvinner av 1979, FNs Beijing-erklæring, Handlingsprogrammet fra 1995 og Resolusjonene vedtatt i den 23. Generalforsamlingens spesialsesjon i 2000 (Beijing + 5), Den europeiske unions charter om grunnleggende rettigheter, Rådets anbefaling av desember 1996 om en balansert

deltakelse av kvinner og menn i beslutningsprosesser og Det internasjonale forbundet for lokale myndigheters (IULA) Verdenserklæring om kvinner i kommunal forvaltning fra 1998;

Som ønsker å markere 25-årsdagen for ikrafttredelse, i september 1981, av FNs Konvensjon om avskaffelse av alle former for diskriminering av kvinner;

har utarbeidet dette europeiske charter om likestilling mellom kvinner og menn i lokalsamfunnet og oppfordrer Europas kommuner og regioner til å undertegne og gjennomføre charteret.

DEL 1

Prinsipper

Signatarene til dette charteret om likestilling mellom kvinner og menn i lokalsamfunnet erkjenner at de grunnleggende prinsipper for våre handlinger er som følger:

1. Likestilling mellom kvinner og menn er en grunnleggende rettighet

Denne retten må gjennomføres av kommunale og regionale myndigheter innenfor alle deres ansvarsområder og omfatter deres plikt til å avskaffe alle former for diskriminering, både direkte og indirekte.

2. For å sikre likestilling mellom kvinner og menn, må alle former for diskriminering og andre hindringer bekjempes

Multippel diskriminering og andre hindringer som i tillegg til kjønn bygger på rase, hudfarge, etnisk eller sosial opprinnelse, genetiske særtrekk, språk, religion eller livssyn, politiske eller andre meninger, tilhørighet til en nasjonal minoritet, formue, fødsel, funksjonshemming, alder, seksuell legning eller sosioøkonomisk status må tas i betraktning i arbeidet for likestilling mellom kvinner og menn.

3. Balansert deltakelse av kvinner og menn i beslutningsprosessen er en forutsetning for et demokratisk samfunn

Retten til likestilling mellom kvinner og menn krever at kommunale og regionale myndigheter treffer alle nødvendige tiltak og vedtar passende strategier for å fremme en balansert fordeling mellom og representasjon av kvinner og menn på alle felt i beslutningsprosessen.

4. Avskaffelse av kjønnsstereotyper er grunnleggende for å oppnå likestilling mellom kvinner og menn

Kommunale og regionale myndigheter må støtte avskaffelsen av stereotyper og hindringer som ligger til grunn for kvinnes ulike status og stilling og som gir opphav til en ulik vurdering av kvinners og menns rolle på det politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle området.

5. Integrering av likestillingsperspektivet i all virksomhet i kommunal og regional forvaltning er nødvendig for å fremme likestilling mellom kvinner og menn

Likestillingsperspektivet må tas i betraktning ved utformingen av politiske tiltak, metoder og virkemidler som påvirker lokalbefolkningens hverdag – for eksempel ved bruk av teknikker for integrering i et likestillingsperspektiv [”gender mainstreaming”¹] og ”integrering av likestilling i budsjettene [”gender budgeting”²]. For dette formål må kvinners erfaringer i lokalsamfunnet, herunder deres leve- og arbeidsvilkår, analyseres og tas i betraktning.

---

¹ Integrering i likestillingsperspektiv: I juli 1997 definerte ECOSOC begrepet integrering i likestillingsperspektiv [gender mainstreaming”] som følger: ”Integrering i likestillingsperspektiv er prosessen med å vurdere implikasjonene for kvinner og menn i enhver planlagt handling, herunder lovgivning, politikk eller programmer, på ethvert område og på alle nivåer. Det er en strategi for å sikre at både kvinners og menns interesser og erfaringer blir en integrert del i utforming, iverksettelse, tilsyn og vurdering av politikk og programmer i alle politiske, økonomiske og samfunnsmessige områder, slik at kvinner og menn har like fordeler, og ulikheter ikke vil vedvare. Det endelige målet for integrering i likestillingsperspektiv er å oppnå likestilling mellom kjønnene.”

² Budsjettering i et likestillingsperspektiv: ”Budsjettering i et likestillingsperspektiv er å anvende integrering i likestillingsperspektiv i budsjettprosessen. Det innebærer en kjønnsbasert vurdering av budsjetter som innlemmer et likestillingsperspektiv på alle nivåer i budsjettbehandlingen og en omstrukturering av inntekter og utgifter for å fremme likestilling mellom kjønnene”

6. Tilstrekkelig finansierte handlingsplaner og programmer er nødvendige verktøy for å fremme likestilling mellom kvinner og menn

Kommunale og regionale myndigheter må utarbeide handlingsplaner og programmer, med de økonomiske og menneskelige midler og ressurser som kreves for å gjennomføre dem.

Disse prinsippene utgjør grunnlaget for Artiklene i Del III nedenfor.

DEL II

Gjennomføring av charteret og forpliktelsene i det

Signatarene forplikter seg til å treffe følgende konkrete tiltak for å gjennomføre bestemmelsene i dette charteret:

- (1) Hver signatar skal innenfor en rimelig tidsramme (som ikke skal overskride to år) fra dato for undertegning, utvikle og vedta en Handlingsplan for likestilling og deretter gjennomføre den.
- (2) Handlingsplanen for likestilling skal inneholde signatarenes mål og prioriteringer, tiltakene som planlegges og ressursene som skal tildeles for å kunne oppfylle charteret og forpliktelsene i det. Planen skal også inneholde forslag til tidsrammer for gjennomføring. Dersom en signatar allerede har en Handlingsplan for likestilling, skal den gjennomgås for å sikre at den behandler alle relevante spørsmål i dette charteret.
- (3) Hver signatar skal foreta omfattende høringer før Handlingsplanen vedtas og også gi planen bred spredning når den er vedtatt. Signataren skal også jevnlig offentliggjøre rapporter om de fremskritt som er gjort i gjennomføring av planen.
- (4) Hver signatar skal ved behov revidere Handlingsplanen og utarbeide en ny plan for hver etterfølgende periode.
- (5) Hver signatar forplikter seg i prinsippet til å samarbeide om opprettelse av et egnet evalueringssystem som skal gjøre det mulig å vurdere hvordan gjennomføring av dette charteret utvikler seg og bidra til at kommunale og regionale myndigheter i hele Europa kan lære av hverandre om effektive metoder for å oppnå økt likestilling mellom kvinner og menn. Signataren skal for dette formål gjøre sine Handlingsplaner og annet aktuelt offentlig materiale tilgjengelig.
- (6) Hver signatar vil underrette CEMR skriftlig om at det har undertegnet charteret, med dato for dette, og oppgi et kontaktpunkt for fremtidig samarbeid i forbindelse med charteret.

DEL III

Demokratisk ansvar

Artikkel 1

- (1) Signataren erkjenner at retten til likestilling mellom kvinner og menn er en nødvendig forutsetning for demokrati og at et demokratisk samfunn ikke har råd til klare seg uten kvinners ferdigheter, kunnskaper, erfaringer og kreativitet. For dette formål vil signataren sørge for at kvinner med ulik bakgrunn og fra ulike aldersgrupper er inkludert, representert og deltar på alle områder i den politiske og offentlige beslutningsprosessen.
- (2) Signataren, som det demokratisk valgte organ med ansvar for å fremme befolkningens og området velferd og som demokratisk leder i lokalsamfunnet, som tjenesteyter, planlegger, tilsynsorgan og arbeidsgiver, forplikter seg derfor til å fremme og arbeide for at denne retten blir virkeliggjort i alle virksomhetsområder.

Den politiske rollen

Artikkel 2 – Politisk representasjon

- (1) Signataren erkjenner kvinners og menns like rett til å stemme, stille som kandidat og inneha tillitsverv.
- (2) Signataren erkjenner at kvinner og menn er har lik rett til å delta i utforming og iverksettelse av politiske tiltak, inneha offentlig embete og utføre alle offentlige funksjoner på alle forvaltningsnivåer.
- (3) Signataren erkjenner prinsippet om representativ fordeling i alle folkevalgte og offentlige beslutningsorganer.
- (4) Signataren forplikter seg til å treffe alle rimelige skritt for å støtte rettighetene og prinsippene nevnt over, herunder:

- Å oppmuntre kvinner til å skrive seg inn i manntallet, utøve sin individuelle stemmerett og stille som kandidat til offentlige verv
- Å oppmuntre politiske partier og grupper til å vedta og gjennomføre prinsippet om en balansert fordeling mellom kvinner og menn
- Å oppmuntre politiske partier og grupper til å treffe alle lovlige tiltak for dette formål, herunder innføre kvoter der det er aktuelt, for å øke antall kvinner som blir nominert og deretter valgt.
- Å fastsette egne prosedyrer og standarder for opptreden for å unngå at mulige kandidater og valgte representanter ikke blir avskrekket av stereotypisk atferd og språk eller av trakassering
- Å vedta tiltak for å gjøre det mulig for valgte representanter å kombinere privatliv, arbeidsliv og offentlig virke, for eksempel ved å sikre at tidsskjemaer, arbeidsmetoder og tilgjengelige omsorgstilbud gjør det mulig for alle valgte representanter å delta fullt ut.

- (5) Signataren forplikter seg til å fremme og praktisere prinsippet om en balansert fordeling i egne beslutnings- og rådgivningsorganer og i egne utnevnelser til eksterne organer.

Der kommunen for tiden ikke har en balansert fordeling mellom kvinner og menn, vil signataren iverksette bestemmelsen over på en måte som ikke skal være mindre gunstig for det underrepresenterte kjønn enn den aktuelle kjønnsfordelingen.

- (6) Signataren forplikter seg videre til å sørge for at ingen offentlig eller politisk stilling som det utnevner eller velger en

representant til vil i prinsippet eller i praksis være forbeholdt eller betraktes som ett kjønns normale rolle på bakgrunn av stereotype holdninger.

Artikkel 3 – Deltakelse i politisk liv og i samfunnslivet

- (1) Signatøren erkjenner at borgernes rett til å delta i offentlige anliggender er et grunnleggende demokratisk prinsipp og at kvinner og menn har rett til å delta på like vilkår i forvaltningen av og det offentlige liv i sin region, kommune og sitt lokalsamfunn.
- (2) Når det gjelder de forskjellige formene for offentlig deltakelse i forvaltningen av egne anliggender, for eksempel gjennom arbeidsutvalg, lokale komiteer, e-deltakelse eller medvirkning i planlegging, forplikter signatøren seg til å sikre at kvinner og menn i praksis kan delta på like vilkår. Der aktuelle virkemidler for medvirkning ikke fører til likestilling, forplikter signatøren seg til å utvikle og prøve nye metoder.
- (3) Signatøren forplikter seg til å arbeide for at kvinner og menn fra alle deler av samfunnet kan delta aktivt i det politiske liv og i samfunnslivet, især kvinner og menn fra minoritetsgrupper som ellers kan bli utelukket.

Artikkel 4 – Offentlig stillingtagen for likestilling

- (1) Signatøren skal, som demokratisk valgt leder av og representant for sitt fellesskap og område, formelt ta stilling til prinsippet om likestilling mellom kvinner og menn i lokalsamfunnet, herunder:
  - Kunngjøre at signatøren har undertegnet dette charteret etter debatt og vedtak i sitt øverste representative organ

- Forplikte seg til å oppfylle sine forpliktelser i henhold til dette charteret og jevnlig offentliggjøre rapporter om fremgang i gjennomføringen av Handlingsplanen for likestilling

- Garantere at signatøren og dets folkevalgte representanter vil overholde og oppfylle høye krav til opptreden i likestillingsspørsmål.

- (2) Signatøren vil bruke sitt demokratiske mandat til å oppmuntre andre politiske og offentlige institusjoner og private organer, samt samfunnsorganisasjoner til å treffe tiltak for å sikre retten til likestilling mellom kvinner og menn i praksis.

Artikkel 5 – Samarbeid for å fremme likestilling

- (1) Signatøren forplikter seg til å samarbeide med alle sine partnere, fra offentlig og privat sektor og fra private organisasjoner, for å fremme større likestilling mellom kvinner og menn i alle livssituasjoner innenfor sitt område. Signatøren vil især forsøke å samarbeide med partene i arbeidslivet for dette formål.
- (2) Signatøren vil rådføre seg med sine samarbeidende organer og organisasjoner, herunder partene i arbeidslivet, i forbindelse med utvikling og gjennomgang av Handlingsplanene for likestilling og med viktige problemstillinger knyttet til likestilling.

Artikkel 6 – Bekjempelse av stereotyper

- (1) Signatøren forplikter seg til å bekjempe og om mulig forebygge fordommer, praksis og bruk av språk og bilder som bygger på forestillingen om at ett kjønn er over- eller underlegent, eller på stereotype roller for kvinner og menn.
- (2) For dette formål vil signatøren sørge for at egne offentlige og interne

kommunikasjoner er fullt ut i samsvar med denne forpliktelsen og at de fremmer positive bilder av kvinner og menn og eksempler på likestilling.

- (3) Signatøren vil også hjelpe sine ansatte, ved opplæring og på andre måter, til å identifisere og fjerne stereotype holdninger og atferd, og vil også tilpasse atferdsnormene i denne forbindelse.
- (4) Signatøren vil drive aktiviteter og kampanjer for å få økt bevissthet om den skadelige virkningen kjønnsstereotyper har i arbeidet med å oppnå likestilling mellom kvinner og menn.

Artikkel 7 – God forvaltning og samråd

- (1) Signatøren erkjenner kvinners og menns rett til å få sine saker behandlet likt, upartisk, rettferdig og innen rimelig tid, herunder:
  - Retten til å bli hørt før man fatter enkeltvedtak som kan få negative konsekvenser for den berørte part
  - Myndighetenes plikt til å begrunne sine vedtak
  - Retten til å få relevante opplysninger i saker som berører den enkelte
- (2) Signatøren erkjenner at kvaliteten på politiske tiltak og beslutningsprosesser sannsynligvis vil bli forbedret innenfor hele sitt myndighetsområde dersom alle de som kan bli berørt på et tidlig stadium får en mulighet til å delta i samråd, og at det er av avgjørende betydning at kvinner og menn i praksis får lik tilgang til relevante opplysninger og like muligheter til å handle deretter.
- (3) Signatøren forplikter seg derfor til å treffe følgende tiltak, der hvor det passer:
  - Sørge for at ordninger for opplysningsarbeid tar hensyn til

kvinnens og menns behov, herunder deres tilgang til opplysnings- og informasjonsteknologi.

- Sørge for at når samråd finner sted, skal de hvis syn ellers sannsynligvis ikke ville ha blitt hørt kunne delta på like vilkår i samrådsprosessen, og at tillatt positiv særbehandling kan benyttes for å sikre at dette skjer.
- Holde særskilte samråd for kvinner der det er aktuelt.

Den generelle rammen for likestilling

Artikkel 8 – Generell forpliktelse

- (1) Signatøren vil innenfor hele sitt ansvarsområde erkjenne, respektere og fremme rettigheter og prinsipper for likestilling mellom kvinner og menn og bekjempe hindringer og diskriminering på grunnlag av kjønn.
- (2) Forpliktelsene nedfelt i dette charteret gjelder for signatøren kun der de helt eller delvis faller inn under signatørens rettslige myndighet.

Artikkel 9 – Likestillingsutredninger

- (1) Signatøren forplikter seg, innenfor alle sine ansvarsområder, til å gjennomføre likestillingsutredninger som beskrevet i denne Artikkelen.
- (2) For dette formål forplikter signatøren seg til å utarbeide et program for gjennomføring av sine likestillingsutredninger, i samsvar med egne prioriteringer, ressurser og tidsrammer, som skal innlemmes i eller tas i betraktning i Handlingsplanen for likestilling.
- (3) Likestillingsutredningene skal omfatte følgende tiltak:

- Å gjennomgå gjeldende politiske tiltak, prosedyrer, praksis og modeller og bruksomfang for å vurdere om de viser eksempler på urettferdig diskriminering, om de er basert på kjønnsstereotyper og om de tar tilstrekkelig hensyn til kvinners og menns særskilte behov
- Å gjennomgå fordelingen av ressurser, økonomiske og andre, for formålene nevnt over
- Å identifisere prioriteringer og mål, der det gjelder, for å behandle aktuelle problemstillinger som oppstår fra slike gjennomganger og sørge for at det oppnås identifiserbare forbedringer i tjenesteytelsen
- Å gjennomføre, på et tidlig tidspunkt, en vurdering av alle viktige forslag til endringer i politikk, prosedyrer og ressursfordeling for å kunne identifisere deres potensielle følger for kvinner og menn og treffe endelige beslutninger i lys av denne vurderingen
- Å ta hensyn til behovene og interessene til dem som opplever flere former for diskriminering eller andre hindringer.

Artikkel 10 – Sammensatt diskriminering eller andre hindringer

- (1) Signatøren erkjenner at diskriminering på ethvert grunnlag, slik som kjønn, rase, etnisk eller sosial opprinnelse, genetiske særtrekk, språk, religion eller livssyn, politiske eller andre meninger, tilhørighet til en nasjonal minoritet, formue, fødsel, funksjonshemming, alder eller seksuell legning er forbudt.
- (2) Signatøren erkjenner videre at til tross for dette forbudet, blir mange kvinner og menn utsatt for flere former for diskriminering eller andre hindringer,

herunder sosioøkonomiske ulemper, som får en direkte innvirkning på deres mulighet til å utøve andre rettigheter som er omtalt i dette charteret.

- (3) Signatøren forplikter seg til, innenfor hele sitt ansvarsområde, å ta alle rimelige skritt for å bekjempe følgene av ulike former for diskriminering eller andre hindringer, herunder:

- Å sørge for at spørsmål om ulike former for diskriminering eller andre hindringer behandles i Handlingsplanen for likestilling og likestillingsutredninger
- Å sikre at spørsmål vedrørende ulike former for diskriminering eller andre hindringer blir tatt i betraktning når tiltak skal treffes i henhold til andre artikler i dette charteret
- Å gjennomføre informasjonskampanjer for å bekjempe stereotyper og fremme likebehandling for kvinner og menn som er utsatt for flere former for diskriminering eller andre hindringer
- Å vedta spesifikke tiltak for innvandrerkvinner og –menns særskilte behov.

Arbeidsgiverrollen

Artikkel 11

- (1) I sin rolle som arbeidsgiver erkjenner signatøren kvinners og menns rett til likestilling når det gjelder alle sider ved ansettelse, herunder arbeidets organisering og arbeidsforholdet.
- (2) Signatøren erkjenner de ansattes rett til å kunne forene arbeidsliv, samfunnsliv og privatliv og retten til verdighet og trygghet på arbeidsplassen.

- (3) Signatøren forplikter seg til å treffe alle rimelige tiltak, herunder positiv særbehandling, innenfor sitt rettslige myndighetsområde, for å støtte rettighetene nevnt over.
- (4) Tiltakene det vises til i punkt (3) omfatter følgende:
- (a) Å gjennomgå aktuelle retningslinjer og prosedyrer knyttet til ansettelse i signatørens organisasjon og utvikle og gjennomføre ansettelsesdelen av Handlingsplanen for likestilling med det formål å forebygge manglende likestilling innenfor en rimelig tidsramme, herunder blant annet:
    - Likelønn, herunder lik lønn for likt arbeid
    - Ordninger for å bedømme lønn, godtgjørelser, lønssystemer og pensjoner
    - Tiltak for å sikre rettferdige og åpne muligheter for forfremmelse og karriereutvikling
    - Tiltak for å sikre en balansert fordeling mellom kvinner og menn på alle nivåer, især en vurdering av eventuell ubalanse på toppledernivå
    - Tiltak for å håndtere eventuelle kjønnsbaserte skiller i arbeidslivet og for å oppmuntre arbeidstakere til å prøve utradisjonelle yrker
    - Tiltak for å sikre rettferdig rekruttering
    - Tiltak for å sikre tilfredsstillende, sunne og trygge arbeidsforhold
    - Retningslinjer for samråd med ansatte og deres fagforeninger for å sikre en balansert fordeling mellom kvinner og menn i alle samråds- eller forhandlingsorganer
  - (b) Bekjempelse av seksuell trakassering på arbeidsplassen ved klart å tilkjenne at slik oppførsel ikke aksepteres, ved å støtte ofrene, ved å innføre og iverksette en klar og tydelig politikk overfor gjerningsmannen og ved å øke bevisstheten om dette spørsmålet;
  - (c) Å arbeide for at arbeidsstyrken på alle nivåer i organisasjonen gjenspeiler lokalbefolkningens sosiale, økonomiske og kulturelle mangfold;
  - (d) Å styrke mulighetene for å forene arbeid, fritid og privatliv ved å:
    - Innføre retningslinjer som tillater eventuelle justeringer av arbeidstiden og ordninger for ansatte med omsorgsoppgaver
    - Å oppmuntre menn til å bruke sin rett til omsorgspermisjon

Offentlige anskaffelser og kontrakter

Artikkel 12

- (1) Signatøren erkjenner at ved utførelse av oppgaver og forpliktelser knyttet til offentlige anskaffelser, herunder kontrakter for levering av varer, ytelse av tjenester eller utførelse av arbeid, har den et ansvar for å fremme likestilling mellom kvinner og menn.
- (2) Signatøren erkjenner at dette ansvaret er spesielt viktig ved forslag om å sette ut ytelse av viktige offentlige tjenester som signatøren er lovfestet ansvarlig for til et annet rettssubjekt. I slike tilfeller vil signatøren sørge for at den som blir tildelt kontrakten (uansett eierform) skal ha samme ansvar for å sikre og fremme likestilling mellom kvinner og menn som signatøren ville ha hatt om den hadde ytet tjenestene selv.
- (3) Signatøren forplikter seg videre til å iverksette følgende tiltak der det kreves:

- (a) Å ta, ved hver større kontrakt signatøren skal inngå, likestillingshensyn og vurdere de lovlige muligheter som finnes for å fremme likestilling;
  - (b) Å sikre at kontraktmessige spesifikasjoner tar hensyn til kontraktens likestillingsmål;
  - (c) Å sikre at andre kontraktvilkår tar hensyn til og gjenspeiler disse målene;
  - (d) Å bruke EUs lovverk for offentlige anskaffelser til å stille krav til sosiale hensyn som vilkår for oppfyllelse;
  - (e) Å bevisstgjøre sine medarbeidere eller rådgivere med ansvar for offentlige anskaffelser og kontrakter om likestillingsdimensjonen i deres arbeid, herunder gjennom opplæring for dette formål;
  - (f) Å sikre at vilkårene for hovedkontrakten omfatter krav om at også underleverandører må etterleve aktuelle forpliktelser til å fremme likestilling mellom kjønnene.
- (3) Signatøren erkjenner behovet for å avskaffe eventuelle stereotype forestillinger om kvinners og menns roller i alle former for utdanning. For å kunne gjøre dette, forplikter signatøren seg til å gjennomføre eller fremme følgende tiltak, alt etter omstendighetene:
    - Å revidere læremidler, læreplaner og andre undervisningsprogrammer og -metoder for å sikre at de motvirker stereotype holdninger og oppreden
    - Å gjennomføre konkrete tiltak for å oppmuntre til utradisjonelle karrierevalg
    - Å innlemme i demokratirelatert undervisning og programmer for deltagelse i samfunnet momenter som understreker viktigheten av at kvinner og menn deltar på lik linje i demokratiske prosesser.
  - (4) Signatøren erkjenner at ledelsen av skoler og andre utdanningsinstitusjoner representerer viktige modeller for barn og ungdom. Signatøren forplikter seg derfor til å fremme en balansert fordeling mellom kvinner og menn på alle nivåer i skolens ledelse og forvaltning.

Rollen som tjenesteleverandør

Artikkel 13 – Utdanning og livslang læring

- (1) Signatøren erkjenner at alle har rett til utdanning og at alle også har rett til tilgang til yrkes- og videreopplæring. Signatøren erkjenner at utdanning spiller en vesentlig rolle i alle livets faser for å skape reell likestilling, for å sørge for viktige sosiale og yrkesmessige ferdigheter og for å gi nye muligheter for faglig og yrkesmessig utvikling.
- (2) Signatøren forplikter seg, innenfor rammen av sitt ansvarsområde, til å sikre eller fremme like muligheter for utdanning og videre- og yrkesutdanning for kvinner og menn, jenter og gutter.

Artikkel 14 – Helse

- (1) Signatøren erkjenner at alle har rett til å nyte god fysisk og mental helse og bekrefter at tilgang til godt helsevern, medisinsk omsorg og forebyggende helsearbeid for kvinner og menn er av vesentlig betydning for å virkeliggjøre denne retten.
- (2) Signatøren erkjenner at for å sikre at kvinner og menn har like muligheter til å nyte god helse, må helse- og sykepleien ta hensyn til deres forskjellige behov. De erkjenner videre at disse behovene ikke bare beror på biologiske forskjeller, men også på forskjeller i bo- og arbeidsforhold

og på stereotype holdninger og forutsetninger.

(3) Signataren forplikter seg til å ta alle rimelige skritt innenfor sitt ansvarsområde for å fremme og sikre best mulig helse for sine borgere. For dette formålet vil signataren gjennomføre eller fremme følgende tiltak, alt etter omstendighetene:

- Å innlemme en kjønnsbasert tilnærming til planlegging, finansiering og levering av helse- og pleietjenester
- Å sikre at helsefremmende tiltak, herunder de som har som formål å stimulere til et sunt kosthold og som vektlegger betydningen av mosjon, omfatter en erkjennelse av kvinners og menns ulike behov og holdninger
- Å sørge for at helsearbeidere, herunder de som arbeider med helsefremmende tiltak, er klar over hvordan kjønn påvirker helse- og sykepleien og tar hensyn til kvinners og menns forskjellige opplevelse av slik pleie
- Å sørge for at kvinner og menn har tilgang til tilfredsstillende helseinformasjon.

Artikkel 15 – Sosialomsorg og sosialtjenester

- (1) Signataren erkjenner at alle har rett til nødvendige sosialtjenester og til å motta sosialhjelp ved behov.
- (2) Signataren erkjenner at kvinner og menn har ulike behov som kan skyldes ulikheter i sosiale og økonomiske forhold og andre faktorer. For å sikre at kvinner og menn har lik tilgang til sosialomsorg og sosialtjenester, vil signataren derfor treffe alle rimelige tiltak for å:

- Innlemme en kjønnsbasert tilnærming til planlegging, finansiering og ytelse av sosialomsorg og sosialtjenester
- Sørge for at de som yter sosialomsorg og sosialtjenester er klar over hvordan kjønn påvirker disse tjenestene og tar hensyn til kvinners og menns forskjellige opplevelse av slike tjenester.

Artikkel 16 – Barneomsorg

- (1) Signataren erkjenner hvor viktig det er med barneomsorg av høy kvalitet til en rimelig pris, som er tilgjengelig for alle foreldre og omsorgspersoner uansett deres økonomiske situasjon, for å fremme virkelig likestilling mellom kvinner og menn og gjøre det mulig for dem å kombinere arbeid, fritid og privatliv. Signataren er også klar over hvor viktig slik barneomsorg er for lokalsamfunnets økonomi, liv og struktur og for samfunnet generelt.
- (2) Signataren forplikter seg til å prioritere ytelsen av og arbeidet for slik barneomsorg, direkte eller gjennom andre tjenesteytere. Signataren påtar seg også å oppmuntre andre til å yte slik barneomsorg, herunder at lokale arbeidsgivere yter eller gir støtte til barneomsorg.
- (3) Signataren erkjenner videre at oppfostring av barn krever en fordeling av ansvar mellom menn og kvinner og samfunnet generelt, og påtar seg å motvirke kjønnsstereotyper der man ser på barneomsorg som hovedsakelig kvinners oppgave eller ansvar.

Artikkel 17 – Andre omsorgsoppgaver

- (1) Signataren erkjenner at kvinner og menn også har ansvar for å pleie andre pårørende enn barn og at dette ansvaret kan påvirke deres evne til å fylle sin rolle i økonomisk og sosialt liv.

- (2) Signatøren erkjenner videre at en uforholdsmessig andel av dette omsorgsansvaret faller på kvinner, noe som utgjør en hindring for likestilling mellom kvinner og menn.
- (3) Signatøren forplikter seg til å motvirke slik ulikhet ved, alt etter omstendighetene, å:
- Sørge for at å yte og fremme høy kvalitet, til rimelig pris, i omsorgen av pårørende, direkte eller gjennom andre tjenesteytere, blir en prioritert oppgave
  - Gi støtte og bedre muligheter til dem som lider av sosial isolering som følge av omsorgsansvar
  - Drive kampanje mot stereotyper som forutsetter at omsorgsarbeid hovedsakelig er kvinners ansvar.

Artikkel 18 – Sosial inkludering

- (1) Signatøren erkjenner at alle har rett til beskyttelse mot fattigdom og sosial ekskludering og dessuten at kvinner generelt er mer utsatt for sosial ekskludering fordi de har dårligere tilgang til ressurser, varer, tjenester og muligheter enn menn.
- (2) Signatøren forplikter seg derfor til å treffe tiltak, innenfor rammen av en overordnet, samordnet plan, for alle tjenester og virksomheter, og i samarbeid med partene i arbeidslivet, for å:
- Skape forutsetninger for at alle som er utsatt eller risikerer å bli utsatt for sosial ekskludering eller fattigdom får tilgang til arbeid, bolig, opplæring, utdanning, kultur, informasjons- og kommunikasjonsteknologi, sosialhjelp og medisinsk hjelp
  - Erkjenne de spesielle behovene til kvinner som opplever sosial

ekskludering og deres spesielle situasjon

- Fremme integrering av innvandrerkvinner og –menn ut fra deres spesielle behov.

Artikkel 19 – Bolig

- (1) Signatøren erkjenner retten til bolig og bekrefter at tilgang til en bolig av god kvalitet er ett av menneskets viktigste behov og avgjørende for enkeltpersoners og deres families velferd.
- (2) Signatøren erkjenner videre at kvinner og menn ofte har spesifikke og ulike behov når det gjelder bolig som man må ta hensyn til fullt ut, for eksempel det at:
- (a) Kvinner som regel har lavere inntekt og færre ressurser enn menn og derfor trenger boliger de har råd til;
  - (b) Kvinner er enslige forsørgere i de fleste familier med én forelder og derfor har behov for tilgang til en kommunal bolig;
  - (c) Sårbare menn er ofte overrepresenterte blant de hjemløse.
- (3) Signatøren forplikter seg derfor til, alt etter omstendighetene:
- (a) Å tilby eller fremme tilgang til bolig av tilfredsstillende størrelse og standard og til et anstendig livsmiljø for alle, med tilgang til grunnleggende tjenester;
  - (b) Å treffe tiltak for å forhindre hjemløshet, og spesielt yte hjelp til de hjemløse i samsvar med deres behov og sårbarhet og på grunnlag av kriteriene for ikke-diskriminering;
  - (c) Å bidra så langt som mulig til å gjøre boligprisene overkommelige for de som har små ressurser.

- (4) Signatøren påtar seg også å sikre eller fremme kvinners og menns like rett til å leie, eie eller på andre måter være innehavere av sin bolig og for dette formål bruke sin myndighet eller innflytelse til å sikre at kvinner har samme tilgang til boliglån og andre former for økonomisk hjelp og kreditt for boligformål.

Artikkel 20 – Kultur, idrett og fritid

- (1) Signatøren erkjenner at alle har rett til å delta i kulturlivet og til å glede seg over kunst.
- (2) Signatøren erkjenner at også idretten bidrar til samfunnslivet og til å sikre retten til helse som beskrevet i Artikkel 14. Signatøren erkjenner også at kvinner og menn har lik rett til tilgang til kultur-, fritids- og idrettsaktiviteter og anlegg for dette.
- (3) Signatøren erkjenner at kvinner og menn kan ha forskjellige erfaringer og interesser når det gjelder kultur, idrett og fritid og at disse kan være resultat av kjønnsstereotypiske holdninger og atferd og forplikter seg derfor til å gjennomføre eller fremme tiltak som omfatter, der hvor det passer:
- Å sikre i rimelig utstrekning at kvinner og menn, gutter og jenter har det samme tilbud om og tilgang til idretts-, fritids- og kulturanlegg og -aktiviteter
  - Å oppmuntre kvinner og menn, gutter og jenter til å delta på like vilkår i idretts- og kulturaktiviteter, også de som tradisjonelt betraktes som overveiende ”kvinnelige” eller ”mannlige”
  - Å oppmuntre kunstnere og kultur- og idrettsforeninger til å fremme kultur- og idrettsaktiviteter som utfordrer et stereotyp syn på kvinner og menn

- Å oppmuntre offentlige biblioteker til å utfordre kjønnsstereotyper i boksamlingene og annet materiale og i sin reklamevirksomhet.

Artikkel 21 – Sikkerhet og trygghet

- (1) Signatøren erkjenner alle kvinners og menns rett til personlig sikkerhet og bevegelsesfrihet og erkjenner at disse rettighetene ikke kan utøves fritt og på like vilkår hvis kvinner og menn er eller føler seg utrygge eller usikre, enten det gjelder den private eller offentlige sfæren.
- (2) Signatøren erkjenner videre at kvinner og menn, delvis på grunn av ulike forpliktelser eller livsstiler, ofte møter forskjellige problemer når det gjelder sikkerhet og trygghet, og at dette er noe som må behandles.
- (3) Signatøren forplikter seg derfor:
- (a) Til å analysere, fra et kjønnsperspektiv, statistikk over omfanget av og mønsteret i hendelser (medregnet grove forbrytelser mot enkeltpersoner) som påvirker kvinners og menns sikkerhet eller trygghet og, om nødvendig, måle nivået på og karakteren av frykten for forbrytelser eller andre kilder til utrygghet;
- (b) Til å utarbeide og gjennomføre strategier, programmer og tiltak, herunder konkrete forbedringer av lokalmiljøets tilstand eller utforming (for eksempler transportknutepunkt, parkeringsplasser og gatebelysning), eller politipatruljering og tilknyttede tjenester, for å øke kvinners og menns sikkerhet og trygghet på det praktiske plan og forsøke å redusere deres følelse av manglende trygghet og sikkerhet.

Artikkel 22 – Kjønnbasert vold

- (1) Signatøren erkjenner at kjønnbasert vold, som rammer kvinner i uforholdsmessig grad, er et brudd på grunnleggende menneskerettigheter og en krenkelse av menneskeverdet og menneskets fysiske og følelsesmessige integritet.
- (2) Signatøren erkjenner at kjønnbasert vold skyldes at gjerningsmannen føler at det ene kjønn er det andre overlegent, på bakgrunn av et ikke likeverdig maktforhold.
- (3) Signatøren forplikter seg derfor til å innføre og styrke programmer og tiltak mot kjønnbasert vold, herunder:
  - Å etablere eller bidra til konkrete støttestrukturer for ofre
  - Å gi opplysninger på de mest brukte lokale språkene om den hjelp som er tilgjengelig i området
  - Å sørge for at fagpersonell har fått opplæring i å identifisere og støtte ofre
  - Å sørge for en effektiv samordning av de aktuelle etatene, for eksempel politi, helsevesen og boligmyndighetene
  - Å fremme bevisstgjøringskampanjer og utdanningsprogrammer rettet mot potensielle og faktiske ofre og gjerningsmenn

Artikkel 23 – Menneskehandel

- (1) Signatøren erkjenner at forbrytelsen menneskehandel, som i uforholdsmessig grad rammer kvinner og jenter, er et brudd på grunnleggende menneskerettigheter og en krenkelse av menneskeverdet og menneskets fysiske og følelsesmessige integritet.

- (2) Signatøren påtar seg å innføre og styrke programmer og tiltak for å forhindre menneskehandel, herunder der hvor det passer:
  - Informasjons- og bevisstgjøringskampanjer
  - Opplæringsprogrammer for fagpersonale med ansvar for å identifisere og støtte ofre
  - Tiltak for å motvirke etterspørselen
  - Egnede tiltak for å hjelpe ofre, blant annet tilgang til medisinsk behandling, tilfredsstillende og trygge boliger og oversettelsestjenester.

Planlegging og bærekraftig utvikling

Artikkel 24 – Bærekraftig utvikling

- (1) Signatøren erkjenner at ved planlegging og utvikling av strategier for eget område må prinsippene for en bærekraftig utvikling respekteres fullt ut, noe som innebærer en balansert integrering av økonomiske, sosiale, miljømessige og kulturelle dimensjoner, og som også spesielt omfatter nødvendigheten av å fremme og oppnå likestilling mellom kvinner og menn.
- (2) Signatøren forplikter seg derfor til å ta hensyn til prinsippet om likestilling mellom kvinner og menn som en grunnleggende dimensjon ved all planlegging eller utvikling av strategier for en bærekraftig utvikling.

Artikkel 25 – By og lokalplanlegging

- (1) Signatøren erkjenner betydningen av fysisk, transportmessig og økonomisk utvikling og arealbruk for å skape vilkår der retten til likestilling mellom kvinner og menn i lokalsamfunnet kan oppnås fullt ut.

(2) Signataren forplikter seg til å sørge for at ved utarbeidelse, godkjenning og realisering av planer:

- Vil man fullt ut ta hensyn til behovet for å fremme reell likestilling i alle sider av samfunnslivet
- Vil man ta behørig hensyn til kvinners og menns særskilte behov, for eksempel i forbindelse med arbeid, tilgang til tjenester og kulturliv, utdanning og familieansvar, på grunnlag av aktuelle lokale og andre data, herunder signatarens egne likestillingsvurderinger.
- Vil man vedta tilpassede løsninger av høy kvalitet som tar hensyn til kvinners og menns særskilte behov.

Artikkel 26 – Mobilitet og transport

- (1) Signataren erkjenner at mobilitet og tilgang til transportmidler er vesentlige betingelser for at kvinner og menn skal kunne utøve mange av sine rettigheter, oppgaver og virksomheter, herunder tilgang til arbeid, utdanning, kultur og nødvendige tjenester. Signataren erkjenner også at en kommunes eller regions bærekraft og fremgang i alt vesentlig avhenger av effektiv infrastruktur for transport og offentlige transporttjenester med høy kvalitet.
- (2) Signataren erkjenner videre at kvinner og menn ofte i praksis har forskjellige behov for og ulikt bruksmønster når det gjelder mobilitet og transport, alt etter faktorer som inntekt, omsorgsansvar eller arbeidstid, og at kvinner følgelig i større utstrekning enn menn bruker offentlige transportmidler.
- (3) Signataren forplikter seg derfor til å:
  - (a) Ta hensyn til ulike mobilitetsbehov og bruksmønstre hos kvinner og menn, både i tettbygde strøk og i distriktene;

(b) Sikre at transporttjenestene som er tilgjengelige for innbyggerne i signatarens område bidrar til å oppfylle kvinners og menns særskilte og felles behov, og til å virkeliggjøre reell likestilling mellom kvinner og menn i lokalsamfunnet.

(3) Signataren forplikter seg videre til å arbeide for en progressiv forbedring av offentlige transporttjenester i og for sitt område, herunder forbindelser mellom ulike transportmidler, for å løse kvinners og menns særskilte og felles behov for regelmessig, sikker og tilgjengelig transport til en rimelig pris og bidra til en bærekraftig utvikling.

Artikkel 27 – Økonomisk utvikling

- (1) Signataren erkjenner at en balansert og bærekraftig økonomisk utvikling er nøkkelen til fremgang for en kommune eller region, og at virksomheter og tjenester på dette området kan bidra i betydelig grad til å fremme likestilling mellom kvinner og menn.
- (2) Signataren erkjenner behovet for å øke andelen kvinner i arbeid og i mer ansvarsfulle stillinger, og erkjenner videre at risikoen for fattigdom knyttet til langtidsledighet og ulønnet arbeid er spesielt høy for kvinner.
- (3) Signataren forplikter seg, i forbindelse med virksomhet og tjenester knyttet til økonomisk utvikling, til å ta fullt ut hensyn til kvinners og menns behov og interesser og mulighetene for å fremme likestilling og treffe egnede tiltak for dette formål. Slike handlinger kan omfatte:
  - Å hjelpe kvinnelige gründere
  - Å sørge for at økonomisk og annen støtte til foretak fremmer likestilling mellom kjønnene
  - Å oppmuntre kvinnelige trainees til å skaffe seg ferdigheter og kvalifisere

seg for yrker som tradisjonelt har vært betraktet som ”mannlige” og omvendt.

- Å oppmuntre arbeidsgivere til å rekruttere kvinnelige lærlinger og trainees med ferdigheter og kvalifikasjoner som tradisjonelt har vært betraktet som ”mannlige” og omvendt.

Artikkel 28 – Miljø

- (1) Signatøren erkjenner sitt ansvar for å tilstrebe et høyt nivå når det gjelder miljøvern og miljøkvalitet i sitt område, gjennom for eksempel lokale retningslinjer for avfall, støy, luftkvalitet, biologisk mangfold og følgene av klimaforandringene. Signatøren erkjenner kvinners og menns like rett til å nyte godt av dens tjenester og politikk på miljøområdet.
- (2) Signatøren erkjenner at mange steder har kvinner og menn forskjellige livsstiler og at kvinner og menn ofte utnytter lokale tjenester og offentlige eller åpne plasser på forskjellig vis, eller at de tar opp ulike miljøproblemer.
- (3) Signatøren forplikter seg derfor, ved utforming av politikk og tjenester på miljøområdet, til å ta samme hensyn til kvinners og menns særskilte behov og livsstiler og til prinsippet om solidaritet mellom generasjonene.

Rollen som reguleringsorgan

Artikkel 29 – Lokalforvaltningen som reguleringsorgan

- (1) Ved utøvelse av sine oppgaver og sin myndighet som reguleringsorgan for sine virksomhetsområder, erkjenner signatøren den viktige rollen effektiv regulering og forbrukervern spiller for å sikre lokalbefolkningen sikkerhet og velferd, og erkjenner at kvinner og menn på

forskjellig vis kan bli påvirket av den aktuelle reguleringsvirksomheten.

- (2) I sin rolle som reguleringsorgan, forplikter signatøren seg til å ta hensyn til kvinners og menns særskilte behov, interesser og vilkår.

Vennskapssamarbeid og internasjonalt samarbeid

Artikkel 30

- (1) Signatøren erkjenner verdien av vennskapssamarbeid og europeisk og internasjonalt samarbeid mellom kommunale og regionale myndigheter for å bringe borgerne nærmere hverandre og fremme gjensidig læring og forståelse på tvers av nasjonale grenser.
- (2) I sin virksomhet innenfor vennskapssamarbeid og europeisk og internasjonalt samarbeid, forplikter signatøren seg til:
  - Å sørge for at kvinner og menn med ulik bakgrunn kan delta i disse aktivitetene på like vilkår
  - Å bruke vennskapssamarbeid og europeiske og internasjonale partnerskap som en plattform for erfaringsutveksling og gjensidig læring når det gjelder spørsmål knyttet til likestilling mellom kvinner og menn
  - Å integrere likhetsdimensjonen i det desentraliserte samarbeidet.

Council of European Municipalities and Regions – CEMR – er den største sammenslutningen av lokale og regionale myndigheter i Europa.

CEMRs medlemmer er nasjonale forbund for kommuner og regioner fra over tretti europeiske land.

CEMRs hovedformål er å fremme et sterkt, forent Europa, basert på lokalt og regionalt selvstyre og demokrati; et der beslutningene tas så nært borgerne som mulig, i overensstemmelse med nærhetsprinsippet.

CEMRs arbeid dekker et bredt spekter av temaer, herunder offentlige tjenester, transport, regionalpolitikk, miljø, likestilling.....

CEMR er også aktiv på den internasjonale arena. CEMR er den europeiske seksjonen av verdensorganisasjonen for byer og kommuner, United Cities and Local Governments (UCLG).

